

*Závěrečný proslav k odhalení busty Prof. Františka Walda
v Praze 2, Španělská 10, dne 19. 6. 2002*

Vážené dámy, vážení pánové,

právě provedeným odhalením Waldovy busty odčiňuje se – bývalým režimem z ideologicko-filozofických důvodů vynucené – vymazání Waldova jména z historického povědomí české vědy.

Dovolte prosím na závěr dnešního setkání připojit ještě několik kratších sdělení z jeho osobního života, jak je zachytil jeho syn Dr. Ing. František Wald, rozhodující uchovatel a archivář Waldova díla ve své padesátistránkové strojopisné monografii, vypracované v roce 1971 pro Národní technické muzeum v Praze.

Pomineme v ní však jak analýzu Waldových prací v oblasti železářské analytické chemie, jeho studií metalurgických procesů, jakož i analýzu souvislosti Waldovy teoretické chemie a hutnictví, a uvedeme z ní stručně jen některé pasáže charakterizující prof. Walda jako člověka.

Wald je totiž osobností nepochybně výlučnou nejen svým odborným, ale i osobním životem: jeho rozsáhlé teoretické práce vznikaly vlastně jaksí na okraji jeho každodenní praktické činnosti metalurga a analytického chemika v kladenských železárnách, v jejichž službách strávil Wald více než čtvrt století.

Narodil se 9. ledna 1861 v Brandýsku u Kladna z rodičů čistě německého původu, ale stal se ze svého svobodného rozhodnutí a vzdor materiálním nevýhodám Čechem jak svým citěním, tak i myšlením a jednáním. Pokud jde o odborná přesvědčení, dovedl jíti za nimi téměř bez podpory po celý život sám.

Jeho otec Gottlob Wald, Němec ze Saské Kamenice, se vyučil zámečnictvím a byl pak nějaký čas zaměstnán na dole v severních Čechách. Tam se seznámil s Terezií Pöhnerovou, také Němkou z Nýdku u Karlových Varů, kterou pojal za manželku. Na to přijal v Brandýsku u Kladna místo dílovedoucího u „C. a K. důlní komise“.

František se narodil jako třetí dítě. Nebyl vychován v ostře vyhraněné národní přínáležitosti, takže vlastně nerozlišoval svoji německou mateřštinu od češtiny, užívané ve styku s okolím i se sourozenci v jejich počestěné rodině. Avšak již od vstupu do české školy, kam jej otec poslal, ač v Kladně byla škola německá, pozoroval nepřízeň projevoanou české mládeži a jejich rodičům ze strany představitelů násilně poněmčujících průmyslových společností.

Waldův otec zemřel na zápal plic, když mladému Waldovi bylo devět let. Jeho matka pak musela pečovat o početnou rodinu včetně svých tří nedospělých vnoučat. K malému důchodu asi sedmi zlatých měsíčně obdržela posilku donášení denní pošty „Společnosti“ z dolu Thinnfeld na Brandýsek a zpět za odměnu několika krejcarů za den.

Po svém otci, který úplně osiřel již jako šestiletý a byl zanechán v úplné chudobě, zdědil Wald proslulou Gerstnerovu „Mechaniku“ s velkým atlasem dřevorytů z r. 1827 a „Školu chemie“ od Stöckera z r. 1847. V těchto knížkách čítal již v páté třídě obecné školy.

Wald studoval od roku 1872 v Praze na české reálce v Panské ulici. Později, po obdržení studijního stipendia od bývalé zaměstnavatelky svého zemřelého otce, „Společnosti státní dráhy“, musel Wald vstoupit na německou realku v Mikulandské ulici.

Během svých vysokoškolských studií, které vykonal na německé technice v Praze, kde studoval chemii, byl jedním z nejpilnějších posluchačů, a v době nespravedlivě odepřené hmotné pomoci nemajetným studentům nebojácným obhájcem jejich práv. Neznal oddechu.

V době prázdnin býval jedním z hlavních pořadatelů vzdělávacích večerů a studentských tanečních zábav a představení. Pro svou pozdější nezapomenutelnou choť Josefu Radkovskou opisoval, sbíral a skládal básně. Oženil se ve svém 22. roce. V nanejvýš šťastném manželství se manželům narodilo pět dětí.

Celou svou téměř 26letou hutnickou praxi Wald strávil v Kladně. Přitom byl živě spjat se svou dobou, která se v letech 1880 a zvláště po významné Jubilejní výstavě v r. 1891 vyznačovala intenzivním rozvojem duševních sil našeho národa. V těch letech zasahuje Wald do domácího vědeckého života v Čechách a s prof. Fr. Marešem a prof. T. G. Masarykem, s prof. F. Nušlem a jinými se účastnil ideových bojů, které byly vedeny velmi temperamentně zejména v časopise „Živa“, „Naše doba“ a v časopise „Přehled“.

V souladu s tím podepsal jako jeden z prvních a jako jeden z mála profesorů České ho vysokého učení technického v Praze za války v r. 1917 protirakouský manifest českých spisovatelů.

Osobnost prof. Walda živě naznačil též Karel Čapek ve svém románu „Krakatit“ v epizodě, v níž je Wald věrně líčen jako examinátor smyšlené osoby, posluchače Prokopa.

Poslední tři léta svého života žil Wald v rodině svého nejmladšího syna Bohuslava v Ostravě. Po prvním záchvatu mrtvice, která jej zasáhla při přednášce v Praze v r. 1928 z rozčilení nad zjištěním nezákonného jednání asistenta Waldem vedeného ústavu, měl částečně ochrnutou pravou ruku. Psaní mu pak působilo značné potíže.

Následovaly ještě další rány osudu. V krátké době musel ozelet ztrátu své dcery Josefy Schmidtové, lékařky, která vzorně pečovala v duchu Waldovy zesnulé choti o jeho domácnost již od roku 1908. Půl roku nato se musel smířit i s tragickou smrtí syna Jindřicha, chemika a metalurga Vítkovických železáren.

Po dalším půldruhém roce, 19. října 1930, prof. Wald zemřel. Pro jeho životní cestu jsou příznačná slova, která uvedl ve svém životopise v r. 1929 pro Kladenské muzeum: „Po otci zůstala mi snaha vždy vědět dříve a více, než nám podává škola. Zůstal jsem alespoň v tomto smyslu samoukem, celým svým smyšlením člověkem svobodným a samostatným i ve vědě....“

„Živý odpor proti útisku Čechů, který bylo všude znáti, učinil ze mne Čecha.... Moje češství bylo proto jen tichým protestem proti současnému němectví.... Šel jsem celý život se slabším.“